

SVEČANOST POSTAVLJANJA SPOMENIKA RAJMUNDU KUPAREU

Santiago, Čileansko papinsko katoličko sveučilište,
Institut za estetiku, Campus Oriente

23. studenoga 2017.

CEREMONIA DE INAUGURACIÓN DEL BUSTO DEL PADRE RAJMUND KUPAREO

Santiago, Pontificia Universidad Católica de Chile,
Instituto de Estética, Campus Oriente

23 de noviembre de 2017



Rajmund Kupareo

RAJMUND KUPAREO I KUZMA KOVAČIĆ - DVA HVARANINA U ČILEU

Hrvati se u Čile intenzivno doseljavaju krajem XIX. i u prvim desetljećima XX. stoljeća. Najveći broj iseljenika bio je iz Dalmacije, u prvom redu s otoka Brača, ali i iz drugih priobalnih krajeva od Boke kotorske do Hrvatskoga primorja. Naša je zajednica od samih početaka bila ugledna u čileanskom društvu ističući se u političkom, gospodarskom, kulturnom, umjetničkom, vjerskom, znanstvenom i intelektualnom životu. U teškim trenucima poslije Drugoga svjetskog rata u Čile se doselio i Rajmund (Raimundo, Raymond, Luka) Kupareo (Vrboška, 16. XI. 1914. – Zagreb, 6. VI. 1996.), dominikanac, pjesnik, estetičar i glazbenik rođen u Vrboskoj, starodrevnom ribarskom naselju na otoku Hvaru. Njegova je obitelj Kupareo (Kuparić, Cupareo) podrijetlom s otoka Šolte i Splita gdje su određeni članovi stekli i plemićku titulu te je i danas na nekim kućama u Splitu sačuvan njihov grb. Obitelj je dala brojne uglednike među kojima i trogirskoga biskupa Ivana Kuparea (1635. – 1695.).

Rajmund Kupareo stupio je u Dominikanski red u Dubrovniku 1930., gdje je završio gimnaziju i studij na Visokoj bogoslovnoj školi 1939. godine. Za svećenika je zaređen 1937., a nakon toga je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu apsolvirao filozofiju 1945. godine. Kako je bio prisiljen emigrirati iz Hrvatske 1947. godine, otišao je u Olomouc u Češku, gdje je 1951. magistrirao teologiju. Potkraj 1947. i tijekom 1948. živio je i djelovao u Španjolskoj, da bi u sljedećem razdoblju, prema odlukama dominikanske

zajednice djelovao diljem svijeta. U to vrijeme objavljuje knjigu *Pasión de Cristo: Poema sacro en cinco misterios* (Madrid, 1949.). Naposljetku, 1950. dolazi u Čile gdje je sudjelovao u obnovi Čileanske dominikanske provincije.

Na poziv Papinskoga katoličkoga sveučilišta u Čileu (*Pontificia Universidad Católica de Chile*) od 1950. godine predaje estetiku i aksiologiju na tadašnjem Fakultetu filozofije i odgojnih znanosti. Iduće je godine na istom sveučilištu doktorirao disertacijom pod nazivom *Ars et Moralis*. Na istom je sveučilištu bio dekan (1956. – 1959. i 1963. – 1967.) i prorektor (1963. – 1967.).

Predavao je nekoliko predmeta na Papinskom katoličkom sveučilištu: dogmatiku na *Instituto Familiar*, eksperimentalnu psihologiju u *Seminario de Santiago*, katoličku kulturu na Arhitektonskom fakultetu i estetiku likovnih umjetnosti na Likovnoj akademiji.

Uređivao je časopise *El mundo católico* i *Anales de la Facultad de filosofía y ciencias de la educación*, a pokrenuo je časopis za filozofiju umjetnosti *Aisthesis*. Na Filozofskom fakultetu Papinskoga katoličkoga sveučilišta u Čileu pokrenuo je 1964. godine *Centro de Investigaciones Estéticas*, koji danas djeluje pod imenom *Instituto de Estética*.

U Hrvatsku se vratio 1971. godine gdje je do smrti boravio u dominikanskom samostanu u Zagrebu, razvivši vrlo plodnu spisateljsku djelatnost. Kao *professor emeritus* Papinskoga katoličkoga sveučilišta

u Čileu, istodobno nastavlja na španjolskom jeziku objavljivati radove u čileanskom filozofskom časopisu *Aisthesis*. Zadnji od tih radova *La Belleza y el Arte* objavljen je 1995. godine. Od 1985. godine inozemni je član Čileanske akademije za jezik (*Academia Chilena de la Lengua*), dok je 1997. dobio najviše čileansko državno odličje strancima (Komendator reda Bernardo O'Higgins).

Od brojnih Kupareovih književnih i filozofskih djela navedimo: *Pjesme i psalmi*, Šibenik – Split, 1939., Baraban, Zagreb 1943., *Nad rijekama*, Madrid 1948. – *Pasión de Cristo*, Madrid 1948., *Blagoslov zvijezda*, Buenos Aires 1961., *El Valor del Arte - axiología estética*, Santiago de Chile 1964., *Creaciones humanas I. La Poesía*, Santiago de Chile 1965., *Creaciones humanas II. El Drama*, Santiago de Chile 1966., *Sabrane pjesme*, Zagreb 1992., *Čovjek i umjetnost: ogledi iz estetike*, Zagreb 1993.

Zbog Kupareovih zasluga Župa sv. Lovre i Društvo prijatelja kulturne baštine Vrboska pokrenuli su inicijativu da mu se u rodnoj Vrboskoj podigne spomenik koji će trajno podsjećati na njegovu ulogu u kulturi Hrvatske i Čilea. Brončano poprsje Rajmunda Kuparea izradio je najcjenjeniji suvremeni hrvatski kipar Kuzma Kovačić i ono je 2014. godine u nezaboravnoj svečanosti bilo postavljeno u Vrboskoj na otoku Hvaru. Sretna je okolnost da se originalni brončani odljev Kupareova poprsja postavlja na Katoličkom sveučilištu u Santiagu. Upravo zbog toga je i Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti prihvatila pokroviteljstvo nad svečanim postavljanjem Kovačićeva kipa na Papinskom čileanskom katoličkom sveučilištu u Santiagu na onom mjestu na kojemu je Kupareo ostavio neizbrisiv trag, potvrđujući svojim djelovanjem doprinos hrvatskih iseljenika u Čileu.

Suvremeni hrvatski kipar Kuzma Kovačić rodio se 6. lipnja 1952. godine u gradu Hvaru na istoime-nom otoku gdje je završio osnovnu školu i gimnaziju. Studij kiparstva na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu diplomirao je 1976. godine. Iste se godine predstavio javnosti u galeriji "Na Bankete" koju je osnovao u obiteljskoj kući na Hvaru i u kojoj su, zatim, izlagali brojni i ugledni hrvatski umjetnici.

Prvu samostalnu izložbu Kovačić je priredio u Muzeju grada u Šibeniku 1979. godine gdje se predstavio djelima kršćanskoga nadahnuća i suvremena likovnoga izričaja. U njima je i publika i kritika prepoznala umjetnika koji će u budućnosti imati odlučujuću ulogu u hrvatskom kiparstvu. Godinu dana poslije dobio je stipendiju talijanske vlade da u Muranu (Venecija) upozna vještinu oblikovanja stakla. Zahvaljujući tome kipar je kasnije, upravo u staklu, izradio neka od svojih najboljih djela.

Nakon trajnoga povratka u Split, osamdesetih godina nastaju brojna antologijska djela inspirirana literarnim, kršćanskim i zavičajnim temama (*Poslanica Mavru Vetranoviću /1980./, Zahvala benediktin-cima /1983./, Opis početaka hrvatskoga kiparstva /1983./, Petoga dana od ulaska u grad /1983./, Za tijelo /1985./, Velegorko /1988./, Čakavica u hrvatskom kiparstvu /1988./*). Prvu značajnu narudžbu javnoga karaktera, izradu brončanih Vratnica hvarske katedrale dobiva 1990. godine. Bilo je to veliko kiparovo postignuće jer su vratnice jednoglasno prihvaćene od likovne kritike i šire publike kao remek-djelo suvremene umjetnosti u Hrvatskoj. Na njima je sretno postignuta sinteza kršćanske i zavičajne tematike oblikovane suvremenim načinom na iskustvu postimpresionizma i lirske apstrakcije, lišavajući se monumentalizma i patetike. One su označile prekretnicu u Kovačićevu stvaralaštvu.

Nakon toga izradio je više od stotinu javnih spomenika u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Na Medvedgradu, brdu pokraj Zagreba 1993. – 1994. godine realizira spomeničku cjelinu Oltar hrvatske domovine, zamišljenu kao središnji nacionalni spomenik s vječnom vatrom za sve žrtve za slobodu u hrvatskoj povijesti. Iste godine radi i kovani novac Republike Hrvatske, lipe i kune, visoke estetske vrijednosti.

Istovremeno izrađuje brojne spomenike posvećene ličnostima iz povijesti i suvremenosti. Već ranih devedesetih radi brončane portrete renesansnih pjesnika Petra Hektorovića i Hanibala Lucića u Hvaru, 1996. godine kleše u kamenu spomenik papi Ivanu Pavlu II. u Selcima na otoku Braču, 2001. spomenik prvom hrvatskom predsjedniku Franji Tuđmanu u Škabrnji kraj Zadra, a zatim spomenik fra Pavla Vučkovića u Sinju 2005. godine. Kipar je radio djela i za Bosnu i Hercegovinu. Sugestivan je *Spomenik hrvatskoj slobodi* (2002.) u Čapljini te *Posljednja večera* u Rami (2000.)

U tim godinama angažirana djelovanja Kovačić radi i prema slobodnom izboru, neovisno o sve brojnijim i zahtjevnijim narudžbama, koristeći jednostavne forme alegorijskoga karaktera. Neponovljive su skulpture: *Salve arbor refugii* (*Zdravo stablo zaklona*), *Ona naša stara lađa* te *Lux ecce surgit aurea* (*Gle, zlatno svjetlo izlazi*) iz 2000. ili *Zaboravljeni kip* nastao 2011. godine.

Kuzma Kovačić redovni je profesor na Umjetničkoj akademiji u Splitu, a od 2012. godine član je suradnik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Dobitnik je brojnih nagrada i priznanja, a 2017. godine postao je i Vitez reda Svetog groba Jeruzalemskog (*Ordo Equestris Sancti Sepulcri Hierosolymitani*).

Priredio je mnogobrojne izložbe u zemlji i inozemstvu među kojima se izdvajaju retrospektivne izložbe u Modernoj galeriji u Zagrebu i u Galeriji umjetnina u Splitu 2013. godine. Pod pokroviteljstvom *Pontificio Consiglio della Cultura* 2017. godine izlaže u Museo di San Salvatore in Lauro u Rimu izložbu "Kuzma Kovačić – hodočasnik u kiparstvu".

O kiparu su pisali najugledniji kritičari i povjesničari umjetnosti u Hrvatskoj, u katalogima izložbi, u osvrtima u časopisima, novinama i televizijskim emisijama i priložima. Temeljnu monografiju o umjetniku napisao je Milan Bešlić i ona je tiskana u Zagrebu 2013. godine kada je bila predstavljena u Hrvatskoj, te 2014. u Papinskom hrvatskom zavodu sv. Jerolima u Rimu (*Pontificio Collegio Croato di San Girolamo*). Umjetnikova se djela čuvaju u brojnim galerijama, muzejima i privatnim zbirakama u zemlji i u inozemstvu.

Naš je projekt na najljepši način povezao Hrvatsku i Čile, dvije udaljene zemlje, afirmirajući na ovaj način ulogu hrvatskih iseljenika u Južnoj Americi. Projekt je istodobno povezao sveučilišnu i akademsku zajednicu dviju zemalja, ali i dvije duhovno srodne osobe s otoka Hvara, Rajmunda Kuparea i Kuzmu Kovačića.

RADOSLAV TOMIĆ



Kipar Kuzma Kovačić
u ateljeu, 2013.

El escultor Kuzma
Kovačić en su taller,
2013

RAJMUND KUPAREO Y KUZMA KOVAČIĆ - DOS CROATAS DE HVAR EN CHILE

La masiva llegada de croatas a Chile se registra a finales del siglo XIX y en las primeras décadas del siglo XX. La gran mayoría de los inmigrantes provenía de Dalmacia, en primer lugar de la isla de Brač, pero también de otras regiones costeras que se extendían desde las Bocas de Kotor (*Boka Kotorska* en croata) hasta el Litoral Croata (*Hrvatsko primorje*). Desde sus comienzos, nuestra comunidad gozó de un gran prestigio en la sociedad chilena, destacando en el ámbito empresarial, económico, político, cultural, artístico, religioso, científico e intelectual del país. En los tiempos convulsos después de la Segunda Guerra Mundial llegó también a Chile Rajmund (Raimundo, Raymond, Luka) Kupareo (Vrboska, 16 de noviembre de 1914 – Zagreb, 6 de junio de 1996), sacerdote dominico, poeta, filósofo y músico, nacido en Vrboska, antiguo pueblo pesquero en la isla croata de Hvar. La familia Kupareo (Kuparić, Cupareo) era oriunda de la isla de Šolta y de la ciudad de Split. Algunos miembros de la familia poseían título nobiliario, conservándose aún en Split numerosas casas con su escudo familiar. La familia dio muchos personajes destacados; entre ellos cabe mencionar al obispo de Trogir, Ivan Kupareo (1635-1695).

En 1930 Rajmund Kupareo entró en la Orden de los Dominicos en Dubrovnik. Terminados sus estudios secundarios, en 1939 se graduó en la Escuela

Superior de Teología en Dubrovnik. Se ordenó sacerdote en 1937 en Split. Durante la Segunda Guerra Mundial estudió Filosofía en la Facultad de Filosofía y Letras de Zagreb. En 1947 se vio obligado a emigrar de Croacia. Se fue a Olmouc, República Checa, donde realizó, en 1951, la Maestría en Teología. A finales de 1947 y durante 1948 vivió y trabajó en España. Posteriormente, siguiendo los mandatos de su Orden, Kupareo trabajó en varios países de Europa. En 1949 publicó en Madrid el libro *Pasión de Cristo: Poema sacro en cinco misterios*. Finalmente, en 1950 llegó a Chile con el fin de participar en la reconstrucción de la Provincia Dominicana chilena.

En 1950 el padre Kupareo fue invitado por la Pontificia Universidad Católica de Chile para dar cursos de Estética y Axiología en la Facultad de Filosofía y Ciencias de la Educación. Al año siguiente obtuvo un doctorado en dicha universidad; el título de la tesis era *Ars et Moralis*. Fue decano de la Facultad de Filosofía y Ciencias de la Educación de la Universidad Católica durante dos períodos (1956-1959 y 1963-1967), en el último de los cuales asumió también el cargo de vicerrector. Dictó clases en varios cursos en la Universidad Católica: *Dogmática* en el Instituto Familiar, *Psicología experimental* en el Seminario de Santiago, *Cultura católica* en la Facultad de Arquitectura y *Estética de las artes figurativas* en la Facultad de Artes. Fue fundador y director de

Aisthesis, revista de estudios e investigaciones estéticas, y editor del seminario *El mundo católico* y de la revista *Anales de la Facultad de Filosofía y Ciencias de la Educación*. En 1964 fundó el Centro de Investigaciones Estéticas que hoy en día lleva el nombre de Instituto de Estética.

En 1971 volvió a Croacia. Desde entonces vivió en el Monasterio Dominicano de Zagreb, continuando con su fructífera producción literaria e investigación. Como profesor emérito de la Universidad Católica siguió publicando obras en la revista chilena *Aisthesis*. Su última obra, *La Belleza y el Arte*, fue publicada en 1995. La Academia Chilena de la Lengua lo distinguió, en 1985, como miembro de su institución. En 1997 recibió la Condecoración Orden Bernardo O'Higgins, la máxima distinción que el gobierno chileno otorga a los ciudadanos extranjeros.

De su amplia obra literaria y filosófica destacan: *Pjesme i psalmi (Poemas y Salmos, Šibenik – Split, 1939)*, *Barban (Zagreb, 1943)*, *Nad rijekama (Sobre los ríos, Madrid, 1948)*, *Pasión de Cristo (Madrid, 1948)*, *Blagoslov zvijezda (La bendición de las estrellas, Buenos Aires, 1961)*, *El Valor del Arte – Axiología estética (Santiago de Chile, 1964)*, *Creaciones humanas I. La poesía (Santiago de Chile, 1965)*, *Creaciones humanas II. El Drama, (Santiago de Chile, 1966)*, *Sabrane pjesme (Poemas selectos, Zagreb, 1992)*, *Čovjek i umjetnost: ogledi iz estetike (El hombre y el arte: ensayos de estética, Zagreb, 1993)*.

Por sus grandes méritos, la parroquia de San Lorenzo y la Compañía de los amigos del patrimonio cultural de Vrboska, iniciaron el proyecto de instalación del monumento en homenaje al padre Kupareo en su Vrboska natal, que sería un recordatorio perenne de su importancia para la cultura croata

y chilena. El busto en bronce, obra del más destacado escultor croata contemporáneo, Kuzma Kovačić, fue inaugurado en 2014 en Vrboska, en la isla de Hvar. La inauguración del mismo busto en la Pontificia Universidad Católica de Chile representa una feliz coincidencia. Tras reconocer el valor de este proyecto, la Academia Croata de Ciencias y Artes (*Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti*) aceptó el patrocinio de la ceremonia de inauguración en el Instituto de Estética de la Universidad Católica, en el mismo lugar donde el padre Kupareo dejó una huella indeleble y donde, con su incansable labor académica, afirmó el gran aporte de los inmigrantes croatas en Chile.

Kuzma Kovačić, escultor contemporáneo croata, nació el 6 de junio de 1952 en la ciudad de Hvar en la isla homónima croata. Terminados sus estudios primarios y secundarios en su ciudad natal, Kovačić ingresó a la Facultad de Artes de la Universidad de Zagreb, donde se recibió en 1976. En el mismo año se presentó por primera vez al público en la galería "Na Bankete", que fundó en su casa familiar en Hvar, y donde posteriormente numerosos renombrados artistas croatas expondrían sus obras.

Su primera exposición individual tuvo lugar en 1979 en el Museo de la Ciudad de Šibenik, donde Kovačić exhibió obras de inspiración cristiana y de expresión contemporánea figurativa. El público y la crítica reconocieron en estas obras a un artista que marcaría el futuro de la escultura croata. Al año siguiente, Kovačić obtuvo una beca del Gobierno italiano para estudiar el arte del vidrio en Murano (Venecia). Gracias a esta experiencia, el artista realizó luego importantes esculturas en vidrio.

Tras su regreso definitivo a Split, en los años ochenta, surgieron sus emblemáticas obras inspiradas

en los temas literarios, cristianos y de su tierra natal: *Epístola a Mavro Vetranović (Poslanica Mavru Vetranoviću, 1980)*, *Agradecimiento a los benedictinos (Zahvala benediktincima, 1983)*, *Descripción de los comienzos de la escultura croata (Opis početaka hrvatskoga kiparstva, 1983)*, *Al quinto día de la entrada en la ciudad (Petoga dana od ulaska u grad, 1983)*, *Para el cuerpo (Za tijelo, 1985)*, *Vele-gorko (1988)*, *El dialecto chiakaviano en la escultura croata (Čakavica u hrvatskom kiparstvu, 1988)*. En 1990 realizó el primer encargo importante de carácter público: las puertas de bronce de la Catedral de Hvar. La crítica artística y el público estuvieron unánimemente de acuerdo: se trataba de una obra maestra del arte contemporáneo croata. Las puertas constituyen una síntesis contemporánea del tema cristiano y de su tierra natal, basada en la experiencia del postimpresionismo y de la abstracción lírica, despojada de todo monumentalismo y patetismo. Las puertas de la Catedral de Hvar representan un hito clave en la producción artística de Kuzma Kovačić.

Posteriormente, el escultor realizó más de cien monumentos públicos en Croacia y en Bosnia y Herzegovina. Durante 1993-1994, en Medvedgrad, cerro ubicado en Zagreb, realizó un conjunto escultórico monumental llamado *Altar de la patria croata (Oltar hrvatske domovine)*, pensado como principal monumento nacional portador de la llama eterna en homenaje a todas las víctimas que a lo largo de la historia lucharon por la libertad de Croacia. En el mismo año diseñó las monedas nacionales croatas de alto valor estético: "kuna" y "lipa".

Paralelamente, realizó numerosos monumentos dedicados a los personajes ilustres del pasado y del presente croatas. A principios de la década de los

noventa, realizó retratos en bronce de Petar Hektorović y Hanibal Lucić, poetas croatas del Renacimiento. Ambas esculturas se encuentran en Hvar. En 1996 esculpió el monumento en piedra dedicado al papa Juan Pablo II en Selca, isla de Brač. En 2001 realizó la estatua del primer presidente croata, Franjo Tuđman, que se encuentra en Škabrnja, cerca de Zadar. En 2005 hizo un retrato del padre Pavao Vučković en Sinj. Entre las obras que el escultor Kovačić completó para Bosnia y Herzegovina se destacan el *Monumento a la libertad croata (Spomenik hrvatskoj slobodi, 2002)*, en Čapljina, y *La última cena (Posljednja večera, 2000)*, en Rama.

Durante este período de producción fructífera, además de los cada vez más numerosos y exigentes encargos, Kovačić también trabajó de manera independiente recurriendo a formas simples de carácter alegórico. De esta etapa surgieron en el año 2000 obras como *Salve arbor refugii (El sano árbol del refugio)*, *Ese viejo barco nuestro (Ona naša stara lađa)* y *Lux ecce surgit aurea (Aquí sale la luz dorada)*, y *la Estatua olvidada (Zaboravljeni kip)* en 2011.

Kuzma Kovačić es profesor titular en la Facultad de Artes de la Universidad de Split. Desde 2012 es miembro asociado de la Academia Croata de Ciencias y Artes. Es ganador de numerosos premios y reconocimientos. Desde 2017 es Caballero de la Orden del Santo Sepulcro de Jerusalén (*Ordo Equestris Sancti Sepulcri Hierosolymitani*).

Entre las numerosas exposiciones de Kovačić en Croacia y en el extranjero, cabe mencionar las muestras retrospectivas en la Galería Moderna de Zagreb y en la Galería de Arte de Split en 2013. En 2017, bajo el patrocinio del Pontificio Consejo de la Cultura, exhibe en el Museo di San Salvatore in

Lauro en Roma la exposición "Kuzma Kovačić – peregrino en la escultura".

Los más eminentes críticos e historiadores del arte croatas escribieron sobre su obra escultórica en catálogos, revistas, periódicos y programas televisivos. El crítico de arte Milan Bešlić es el autor de la principal monografía sobre Kuzma Kovačić, publicada en Zagreb en 2013. Tras la presentación en Croacia, la monografía también fue presentada, en 2014, en el Pontificio Colegio Croata de San Jerónimo en Roma (it. *Pontificio Collegio Croato di San Girolamo*). Las obras de Kovačić se encuentran en galerías, museos y colecciones privadas en Croacia y el extranjero.

Con nuestra iniciativa unimos a Chile y a Croacia, dos países muy lejanos y, de una manera muy especial, rendimos homenaje al destacado papel que tuvieron los inmigrantes croatas en Chile. No solamente logramos unir a las comunidades académicas e intelectuales de estos dos países, sino también a dos personalidades muy afines, originarias de Hvar: Rajmund Kupareo y Kuzma Kovačić.

RADOSLAV TOMIĆ

MOJ DOPRINOS POVRATKU RAJMUNDA KUPAREA U ČILE

Zamisao o podizanju biste Rajmunda Kuparea na Čileanskom papinskom katoličkom sveučilištu povezana je s mojim sveučilišnim iskustvom u Čileu, 2013. godine. Tada sam kao stipendistica Sveučilišta u Zagrebu (Hrvatska) provela jedan semestar studirajući španjolski jezik i književnost na Čileanskom papinskom katoličkom sveučilištu. Studij na tom prestižnom fakultetu omogućio mi je ne samo da produbim svoja znanja o hispanoameričkom svijetu, nego mi je dao i priliku da se približim velikoj hrvatskoj zajednici u Čileu i spoznam koju je važnost ona imala i koju ima i dan-danas u ovoj južnoameričkoj zemlji. Među mnogobrojnim Hrvatima koji su u Čileu ostavili trag, ime dominikanskoga svećenika, filozofa, pisca i pjesnika Rajmunda Kuparea sigurno je jedno od istaknutijih. Osnovavši na Katoličkom sveučilištu Institut za estetiku, jedini takve vrste na području Iberske Amerike, Kupareo je dao značajan doprinos razvoju humanističkih znanosti u Čileu sredinom prošloga stoljeća.

Moje "otkriće" Kupareove djelatnosti u Čileu sretno se poklopilo s podizanjem njegove spomen-biste 2014. godine u Vrboskoj, u njegovu rodnom mjestu na otoku Hvaru. Djelo je to istaknutoga hrvatskog kipara Kuzme Kovačića, također Hvaranina, koji je po zavičajnoj crti bio posebno motiviran za izradu ovoga kipa. Bilo je logično da se nakon *hommagea*, koji mu je iskazan u njegovoj domovini, pojavila ideja da se ista bista prenese u Čile, u zemlju u kojoj je Kupareo živio i radio dvadeset jednu

godinu i gdje je u čileanskim akademskim krugovima stekao status istaknutog i cijenjenog intelektualca. Zamisao se počela ostvarivati 2016. godine kada sam, za vrijeme svojega boravka u Argentini, imala prilike ponovno posjetiti Čile i vidjeti može li se ova hvalevrijedna ideja zaista provesti u djelo. Imala sam neizmjernu sreću što sam naišla na potporu profesora Gabriela Castilla Fadića, sadašnjeg direktora Instituta, koji ne samo da je prihvatio ovu inicijativu, nego ga je "ovaj neočekivani prozor u hrvatsku kulturu", kako ju je jednom prilikom opisao, duboko dirnuo i pobudio u njemu potisnute osjećaje za zemlju svojih predaka. Interes i spremnost kojima je vodstvo Katoličkog sveučilišta prepoznalo važnost i značenje ovoga projekta, sve nas s hrvatske strane je više nego ugodno iznenadilo i dodatno nas uvjerilo da smo bili na dobrom putu kad smo sve potaknuli i započeli.

Svemu ovome dodatno značenje daje činjenica da su nakon Kuparea mjesto ravnatelja Instituta za estetiku u dva navrata preuzeli profesori hrvatskih korijena: Radoslav Ivelić Kusanović i sadašnji direktor Gabriel Castillo Fadić. Važno je naglasiti i ime Milana Ivelića Kusanovića (brata Radoslava Ivelića), istaknutog profesora na Institutu kojeg se smatra znanstvenim autoritetom na području likovnih umjetnosti. Cijenjen je također kao dugogodišnji ravnatelj Nacionalnog muzeja lijepih umjetnosti u Santiagu. Stoga, postavljanje biste u dvorištu Instituta za estetiku treba doživjeti ujedno kao priznanje



tradiciji hrvatske prisutnosti na tom sveučilištu.

Ovom vrijednom i važnom inicijativom odaje se počast ne samo Rajmundu Kupareu, nego i čitavoj hrvatskoj zajednici u Čileu. Ono što je pokretalo sve sudionike projekta, kako s hrvatske tako i čileanske strane, bila je želja da se na konkretan način oda priznanje neizmjernom doprinosu hrvatskih doseljenika i njihovih potomaka u svim područjima čileanskoga društvenog života. Ovaj spomenik ostat će trajan podsjetnik na povezanost dviju zemalja, Čilea i Hrvatske, zemljopisno tako udaljenih, a ujedno tako bliskih.

MARTA TOMIĆ

Čileansko papinsko
katoličko sveučilište,
Campus Oriente

Pontificia Universidad
Católica de Chile,
Campus Oriente

MI CONTRIBUCIÓN AL REGRESO DE RAJMUND KUPAREO A CHILE

La idea de exponer el busto de Rajmund Kupareo en la Pontificia Universidad Católica de Chile está relacionada con mi experiencia universitaria en Chile. En 2013 fui becaria de la Universidad de Zagreb (Croacia) y pasé un semestre estudiando Lengua y Literatura española en esta prestigiosa universidad. Mi estadía en Chile me brindó no sólo la valiosa oportunidad de profundizar mis conocimientos sobre el mundo hispanoamericano, sino también me dio la posibilidad de acercarme a la numerosa comunidad croata en Chile y dimensionar la importancia que ésta tuvo y que sigue teniendo en este país latinoamericano. Entre numerosos croatas que ahí dejaron su huella, el sacerdote dominico, filósofo, escritor y poeta Rajmund Kupareo fue una de las figuras más sobresalientes. Siendo el fundador del Instituto de Estética, hoy único en su tipo en Iberoamérica, el padre Kupareo hizo una gran contribución al desarrollo de las ciencias humanísticas en Chile a mediados del siglo XX.

Mi "descubrimiento" de la actividad de Kupareo en Chile coincidió felizmente con la inauguración de su busto en 2014 en Vrboska, pueblo natal de Kupareo en la isla de Hvar. El busto es obra del destacado escultor croata Kuzma Kovačić, quien por motivos personales, siendo él también originario de la isla de Hvar, sentía una particular motivación para realizar esta escultura. Era lógico que después del homenaje que le fue rendido en su

tierra, surgiera la idea de exhibir el mismo busto en Chile, país donde Kupareo vivió y trabajó veintiún años y en cuyos círculos académicos llegó a ser un renombrado y estimado intelectual. La idea empezó a concretarse en 2016 cuando, durante mi estadía en Argentina, tuve la oportunidad de volver a visitar Chile y averiguar en persona si esta valiosa idea realmente podría ser llevada a cabo. Tuve la inmensa suerte de contar con el apoyo del profesor Gabriel Castillo Fadić, actual director del Instituto, que no sólo aceptó la iniciativa, sino que esta "inesperada ventana a la cultura croata", como en un momento la describió, llegó a conmoverlo profundamente y a despertar en él los latentes sentimientos por el país de sus antepasados. El interés y el compromiso con los cuales los dirigentes de la Universidad Católica reconocieron el valor y el significado de este proyecto, nos sorprendió muy gratamente y nos convenció aún más de que estábamos en buen camino cuando lo propusimos e iniciamos.

Lo que hace aún más significativa esta iniciativa es que, después del padre Kupareo, estuvieran a cargo del Instituto de Estética otros dos profesores de ascendencia croata: Radoslav Ivelić Kusanović y su actual director Gabriel Castillo Fadić. Cabe destacar también el nombre de Milan Ivelić Kusanović (hermano de Radoslav Ivelić), que sigue siendo ilustre profesor del Instituto y que es considerado una gran autoridad en el campo de las artes

visuales. Es reconocida, además, su admirable labor como director del Museo Nacional de Bellas Artes de Santiago. Por lo tanto, la inauguración del busto en el patio del Instituto de Estética hay que entenderla, también, como un reconocimiento a la larga presencia croata en esta Universidad.

Con esta valiosa e importante iniciativa se rinde homenaje no sólo a Rajmund Kupareo, sino a toda la comunidad croata en Chile. Lo que motivó a todos los que formaron parte de este proyecto, tanto croatas como chilenos, fue el deseo de dar un concreto reconocimiento al enorme aporte de los inmigrantes croatas y sus descendientes en todos los ámbitos de la sociedad chilena. Este monumento quedará como un recordatorio perenne de la unión entre Chile y Croacia, dos países geográficamente tan lejanos, pero al mismo tiempo tan cercanos.

MARTA TOMIĆ

Čileansko papinsko katoličko
sveučilište, Campus Oriente,
dvorište ispred središnje kapele

Pontificia Universidad
Católica de Chile,
Campus Oriente,
patio enfrente de la capilla central



Kuzma Kovačić, *Portret Rajmunda Kuparea*Kuzma Kovačić, *Retrato de Rajmund Kupareo*

VRLINA DARIVANJA

Za moju generaciju otac Kupareo postojao je samo u priči naših profesora. U toj priči, koja svjedoči kako su se u Čileu u skromnim prilikama herojski razvijale humanističke znanosti, poglavito estetika, ponavlja se slika jednoga hrvatskoga svećenika koji je svojim najbližim suradnicima davao nastavničke zadatke, kao netko tko nekolicinu dobrovoljnih misionara šalje na četiri strane svijeta propovijedati vjeru.

“Ti ćeš se baviti književnom estetikom, ti estetikom likovnih umjetnosti, a ti estetikom kinematografije”, govorio im je svećenik, prije nego ih je uputio da se u maniri priučenih stručnjaka informiraju u dostupnim teorijskim izvorima. Tako je, primjerice, Fidel Sepúlveda, koji je stekao obrazovanje u izolaciji, uronjen u književnost, u jednom franjevačkom samostanu proveo tjedne zatvoren u kinima Santiaga, gdje je čitave dane gledao filmske projekcije kako bi nadoknadio svoje gotovo potpuno neznanje iz područja koje je morao predavati. Jedna druga zgodna, koju nam prenosi Carlos González, opisuje oca Kuparea kako na ulicama u centru Santiaga, blizu Sveučilišta, prodaje svoj pisala stroj i ostala dobra, kako bi zaradio nešto novca za svoje mnogobrojne sveučilišne projekte koji su pokrenuti ni iz čega.

Tako je 1964. godine nastao Centar za istraživanja iz estetike (*Centro de Investigaciones Estéticas*), a 1966. godine utemeljen je časopis *Aisthesis*. Centar danas djeluje kao Institut za estetiku (*Instituto de Estética*) i jedan je od dva instituta te vrste na području Hispanske Amerike, a časopis *Aisthesis* je vjerojatno jedna od najstarijih i najvažnijih znanstvenih

publikacija iz estetike na španjolskom jeziku.

Nema sumnje kolika je važnost znanstvenog doprinosa oca Rajmunda Kuparea razvoju humanističkih znanosti u Čileu. Međutim, za moju generaciju, njegov je lik prije svega vezan za njegovu želju za darivanjem i davanjem, za “vrlinu darivanja”, u vremenu kada se sveučilišni život mogao ostvariti samo uz etičku odgovornost prema znanju i društvu. Estetika tako nastaje kao zahtjev za produblivanjem filozofske istine, utjelovljene u vanjštini i u formama.

Zbog svega toga čini mi se izuzetno znakovito i razumljivo što je ova bista u Santiagu – *hommage* i podsjetnik na oca Kuparea – također plod neočekivanoga dara istaknutoga hrvatskog kipara Kuzme Kovačića, koji kao da svojim izvanrednim kiparskim umijećem utjelovljuje istu onu plemenitost, koju je prije njega iskazivao njegov sunarodnjak u dalekom Čileu, zemlji koja mu je tijekom dvadeset jedne godine bila drugom domovinom, prije negoli se 1971. vratio u Hrvatsku.

Konačno, i za mene je bio dar što sam imao sreću prihvatiti ovaj plemeniti projekt posredstvom Marte Tomić, bez čije upornosti i strpljenja on ne bi mogao nikada biti priveden kraju. Čini mi se danas da se nalazim na mjestu s kojeg je moguće nazreti povijesni i natpovijesni krug, koji Kupareovo osobno i intelektualno putovanje preko oceana pretvara u jedan od najsretnijih izraza prijateljstva i zajedničkog doprinosa između naših morskih naroda, između Čilea i Hrvatske.

GABRIEL CASTILLO FADIĆ

LA VIRTUD QUE HACE REGALOS

Para mi generación, el padre Kupareo era una figura que sólo existía en el relato de nuestros profesores. En ese relato, que da cuenta de la precariedad heroica con que las humanidades –y en particular la estética- se desarrollaron en Chile, se reiteraba la imagen de un cura croata que asignaba tareas docentes entre sus más cercanos discípulos, como quien enviaba a un puñado de voluntariosos misioneros a predicar su fe a las cuatro esquinas del mundo.

"Tú harás estética literaria, tú de las artes visuales, tú del cine", les decía el cura, antes de enviarlos a ponerse al día en la teoría disponible a la manera de improvisados especialistas. Fidel Sepúlveda, por ejemplo, formado hasta entonces en el aislamiento literario de un convento de provincia, pasó semanas encerrado en los cines de Santiago siguiendo largas jornadas de programación rotativa para compensar su casi absoluta ignorancia en la materia que tendría que enseñar. En otra imagen, transmitida seguramente por Carlos González, el padre Kupareo vende en las calles céntricas aledañas a la Universidad su máquina de escribir y otros enseres personales, a fin de recaudar algo de dinero para alguno de sus tantos proyectos académicos, impulsados de la nada.

Así nacieron el Centro de Investigaciones Estéticas, en 1964 y luego Revista Aisthesis, en 1966. Ese Centro de Investigaciones se ha vuelto hoy un Instituto de Estética, uno de los dos únicos existentes en Hispanoamérica, y Revista Aisthesis es la publicación científica más longeva y probablemente la más importante consagrada en español a la disciplina.

El aporte intelectual del Padre Rajmund Kupareo a las humanidades en Chile es ciertamente importante, pero para mi generación, su imagen está más bien vinculada a la voluntad de don, de dádiva, a la "virtud que hace regalos", en un tiempo en que la vida universitaria pudo concebirse sin ambages como un compromiso ético con el saber y con la sociedad. La estética nace así como una exigencia de profundización de la verdad filosófica, encarnada en la apariencia, en las formas.

Por todo ello es que me parece tan significativo, tan coherente, que el homenaje y memorial que se materializa en un busto en Santiago, del padre Kupareo, sea el fruto también del don inesperado de un eminente escultor croata, Kuzma Kovačić, que pareciera con su acabado oficio dar forma y materia a la misma generosidad que prodigó antes su compatriota a estas lejanas tierras de Chile, que fueron también su segunda patria por 21 años antes de su retorno a Croacia en 1971.

Es por último también para mí un regalo haber estado en el lugar de quien tendría la fortuna de acoger este generoso proyecto a través de la mediación de Marta Tomić, sin cuya tozudez y paciencia este no habría podido nunca llevarse a cabo. Tengo hoy la impresión de estar en el lugar desde donde puede divisarse un ciclo histórico, transhistórico, que hace del periplo humano e intelectual del padre Kupareo, una de las más felices expresiones de la amistad y contribución mutua entre nuestros pueblos marítimos de Chile y Croacia.

GABRIEL CASTILLO FADIĆ

*Kuzma Kovačić,
Portret Rajmunda
Kuparea*

*Kuzma Kovačić,
Retrato de
Rajmund Kupareo*





*Kuzma Kovačić,
Portret Rajmunda
Kuparea*

*Kuzma Kovačić,
Retrato de Rajmund
Kupareo*

MOJA ZAHVALA RAJMUNDU KUPAREU

Tragajući u mojim ranim kiparskim danima za odgovorom o pravoj naravi i smislu umjetnosti, susreo sam se u sretni čas s djelom oca Rajmunda Kuparea "Umjetnik i zagonetka života, ogledi iz estetike", prvom njegovom knjigom o umjetnosti objavljenom na hrvatskome jeziku. Nisam mogao doći do nje, pa sam se za pomoć obratio ondašnjem hvarskom biskupu Celestinu Bezmalinoviću, također dominikancu i Kupareovu vrsniku. Upitavši ga poznaje li oca Rajmunda i iznijevši mu razloge, obradovao se i srdačno mi obećao knjigu te dodao da se oni poznaju još od djetinjstva, iz škole, i da su prijatelji. Tako sam počeo čitati Kupareova zapažanja o umjetnosti i ulaziti u ljepotu novosti njegove filozofije umjetnosti, njegove estetike i aksiologije, novosti u odnosu na sve što sam do tada doznao o umjetnosti i što su teoretičari i kritičari govorili i pisali. Susret s Kupareovom misli bio je za mene "lahor u vrućini", duboki razlog nastavljanja putem kojim sam krenuo tražeći Stvoritelja umjetnošću.

Tada još isključeno iz hrvatske intelektualne i umjetničke stvarnosti, njegovo djelo, vjerujem, danas zauzima pravo mjesto u hrvatskome duhovnom prostoru i plodonosno utječe na umjetničko stvaralaštvo. Mogu i sam posvjedočiti da mi je njegova riječ bila most kojim sam se približio i slobodno gledao "s onu stranu", tamo gdje je pogled umjetnika upućen od početka, a osobito otkad se Bog objavio čovjeku.

Shvaćajući pravo značenje i vrijednost Kupareova djela za umjetnost našega doba, za istinu o

umjetnosti te približavanja stogodišnjice njegova rođenja, razgovarao sam s dotadašnjim provincijalom Hrvatske dominikanske provincije ocem lkom Mateljanom o proslavi obljetnice te predložio izradu spomen-popsrja Rajmunda Kuparea, koje bi se postavilo u Vrboskoj na otoku Hvaru, njegovu rodnome mjestu. Ta zamisao ostvarila se 2014. godine zauzimanjem Rajmundovih zavičajnika i poštovatelja, posebno predstavnika Društva prijatelja kulturne baštine iz Vrboske gospodina Gabra Keršića, župnika don Emila Pavišića i don Ivica Huljeva te hrvatskih dominikanaca, kao i mojim nastojanjem da u kipu oživim njegov dragi lik.

Prikazao sam ga u njegovoj starijoj dobi, u dominikanskome habitu, onakvoga kakvoga smo znali nakon njegova povratku iz Čilea. Nažalost, nisam ga upoznao ni vidio za njegova života, nego sam njegov lik, njegov portret oživio iz nekoliko fotografija i doživljaja njegove plemenite osobnosti po onome što je napisao o umjetnosti i po njegovim čudesnim pjesmama. To se, vjerujem može doživjeti iz ovoga jednostavnoga brončanog oblika širokih, mirnih ploha, mekih ploha njegova lica – oblika složena značenja, uistinu simbola, iz kojega nas gledaju blage i mudre oči što su vidjele svijet pogledom Kristova učenika.

U istom času pomislio sam i na Čile – na Kupareov život izvan domovine, kamo je pošao za tolikim našim sunarodnjacima, na zemlju u kojoj je ostvario svoja znanstvena postignuća i napisao glavna

Kuzma Kovačić, *Portret Rajmunda Kuparea*Kuzma Kovačić, *Retrato de Rajmund Kupareo*

djela, u kojoj je osnovao glasoviti Institut za estetiku Čileanskoga papinskoga katoličkoga sveučilišta – da bi mu tu valjalo također postaviti spomenik i tako na najljepši način obilježiti povezanost hrvatskoga i čileanskoga naroda. Tako smo se ja i akademik Radoslav Tomić, povjesničar umjetnosti, pokušali povezati s Institutom za estetiku Čileanskoga papinskoga katoličkoga sveučilišta u Santiagu i u tome uspjeli, zahvaljujući predanome nastojanju gospođice Marte Tomić, profesorice hispanistike, koordinatorice ovoga lijepoga događaja. Gospodin Gabriel Castillo

Fadić, sadašnji voditelj Instituta, čovjek hrvatskih korijena, i rektor Sveučilišta gospodin Ignacio Sánchez, prihvatili su naš prijedlog i dar i na tome im velika hvala!

Kao kipar, autor i darivatelj ovoga spomenika, kao Hvaranin, Kupareov suzavičajnik, i kao pripadnik hrvatskoga naroda, sretan sam što ovim činom izražavamo zajedničku dužnu zahvalnost ocu Rajmundu Kupareu, velikom tihom graditelju Kraljevstva Božjega ljepotom, zaslužniku duhovne baštine čitavoga svijeta.

KUZMA KOVAČIĆ

MI AGRADECIMIENTO A RAJMUND KUPAREO

La primer obra sobre arte del padre Rajmund Kupareo, *El artista y el misterio de la vida, ensayos de estética*, publicada en croata, llegó felizmente a mis manos cuando, siendo un joven escultor, iba en busca de respuestas acerca de la verdadera esencia y sentido del arte. Habiendo tenido dificultad para conseguir el libro, me dirigí al entonces obispo de Hvar, Celestin Bezmalinović, sacerdote dominico y coetáneo de Kupareo. Al preguntarle si conocía al padre Kupareo, y al explicarle los motivos de mi pregunta, el obispo Bezmalinović se alegró por mi interés y amablemente prometió conseguirme el libro. Me contó que a él y a Kupareo los unía una buena amistad que se remontaba a la época de su infancia y del colegio. Así fue como empecé a leer las reflexiones de Kupareo sobre el arte y a adentrarme en la belleza de su filosofía del arte, de su estética y axiología. Descubrí lo novedosas que eran sus ideas en cuanto a todo lo que yo hasta entonces sabía al respecto y de lo que había leído y escuchado de los teóricos y los críticos de arte. Para mí, el encuentro con el pensamiento de Kupareo fue como una "brisa en el calor", una profunda motivación para seguir el camino que había tomado cuando, por medio del arte, empecé mi búsqueda de Dios.

Si bien en aquella época su obra aún estaba excluida de la realidad intelectual y artística de Croacia, creo que hoy ocupa un merecido lugar dentro del panorama espiritual croata, y que tiene

una gran influencia sobre la creación artística de nuestro país. Puedo ser testigo de que su palabra me sirvió de puente por el cual me acerqué a mirar libremente hacia el mundo del más allá, hacia ese lugar en el cual el artista tuvo puesta su mirada desde los comienzos, especialmente desde la revelación de Dios al hombre.

Consciente de la importancia y del valor de la obra de Kupareo para el arte contemporáneo y para la verdad artística, le propuse al padre Iko Mateljan, provincial de la Provincia de los Dominicos de aquel entonces, celebrar el centenario del natalicio de Kupareo y exponer el busto en su homenaje en Vrboska, pueblo natal de Kupareo en la isla de Hvar. El busto se inauguró en 2014 gracias al esfuerzo y al respeto de los habitantes de Vrboska por el padre Kupareo. En primer lugar, gracias al señor Gabro Keršić, representante de la Compañía de los amigos del patrimonio cultural de Vrboska, al cura Ivica Huljev y a los dominicos croatas, como así también gracias a mi deseo de revivir, a través de la escultura, la figura del querido padre Kupareo.

El busto lo representa en edad avanzada, vestido con el hábito dominico, así como lo conocimos tras su regreso de Chile a Croacia. Como lamentablemente no tuve la fortuna de conocerlo en vida, reviví su figura y su retrato por medio de algunas fotos y a través de la lectura de sus obras y de sus maravillosos poemas que revelan su generosa personalidad. Creo que todo ello se ve reflejado en esta



Vrboška na otoku Hvaru, rodno mjestu Rajmunda Kuparea

Vrboška en la isla de Hvar, pueblo natal de Rajmund Kupareo

simple escultura en bronce de superficies amplias, apacibles y suaves. Es una composición de significación compleja, un verdadero símbolo que, con sus ojos tiernos y sabios, nos mira con la misma mirada del discípulo de Cristo.

Pensé entonces en la vida del padre Kupareo lejos de su tierra. Pensé en Chile, en ese país al que se fue como tantos otros croatas en busca de una vida mejor, donde consiguió sus mayores logros académicos, donde escribió sus principales obras y donde fundó el renombrado Instituto de Estética de la Pontificia Universidad Católica de Chile. Pensé que era necesario exponer su monumento precisamente ahí, y así sellar, de la mejor manera posible, la unión entre el pueblo croata y chileno. Junto con el académico e historiador del arte Radoslav Tomić,

intentamos ponernos en contacto con el Instituto de Estética. Esto fue logrado gracias al esfuerzo y a la entrega de Marta Tomić, profesora de español y coordinadora de este gran evento. El actual director del Instituto de ascendencia croata, profesor Gabriel Castillo Fadić, y el rector de la Universidad Católica, doctor Ignacio Sánchez, aceptaron nuestra propuesta, por lo cual les estamos sumamente agradecidos.

Como escultor y donante de este monumento a la Universidad Católica, y como compatriota de Kupareo, oriundo como él de la isla de Hvar, me siento muy feliz porque con este acto juntos expresamos nuestro profundo agradecimiento al padre Rajmund Kupareo, quien en silencio construyó y llenó de belleza el Reino de Dios.

KUZMA KOVAČIĆ

PROGRAM SVEČANOSTI POSTAVLJANJA
SPOMENIKA RAJMUNDU KUPAREU U SANTIAGU

Marta Tomić, Pozdrav i najava svečanosti

prof. dr. Gabriel Castillo Fadić, Pozdravni govor

Nives Malenica, veleposlanica Republike Hrvatske u Čileu, Pozdravni govor

akademik Radoslav Tomić, Rajmund Kupareo i Kuzma Kovačić - Dva Hvaranina u Čileu

kipar Kuzma Kovačić, Moja zahvala Rajmundu Kupareu

prof. dr. Ignacio Sánchez, rektor Čileanskog papinskog katoličkog sveučilišta, Završna riječ i svečano otvaranje spomenika

PROGRAMA DE CEREMONIA DE
INAUGURACIÓN DEL BUSTO DE RAJMUND
KUPAREO EN SANTIAGO

Doña Marta Tomić, Saludo y presentación del programa

Profesor Gabriel Castillo Fadić, Palabras de bienvenida

Doña Nives Malenica, Palabras de la embajadora de la República de Croacia en Chile

Académico Radoslav Tomić, Rajmund Kupareo y Kuzma Kovačić - Dos croatas de Hvar en Chile

Escultor Kuzma Kovačić, Mi agradecimiento a Rajmund Kupareo

Dr. Ignacio Sánchez, rector de la Pontificia Universidad Católica de Chile, Palabras de cierre e inauguración del busto

AUTORI TEKSTOVA



Gabriel Castillo Fadić, redovni profesor, direktor Instituta za estetiku Čileanskog papinskog katoličkog sveučilišta

Gabriel Castillo Fadić, profesor titular, Director del Instituto de Estética de la Pontificia Universidad Católica de Chile
gcastilf@uc.cl



akademski kipar Kuzma Kovačić, redovni profesor na Umjetničkoj akademiji Sveučilišta u Splitu
Kuzma Kovačić, escultor, profesor titular en la Facultad de Artes de la Universidad de Split
kuzma.kovacic@gmail.com



Marta Tomić, magistra španjolskoga jezika i književnosti
Marta Tomić, profesora de español
martitatomic@gmail.com



akademik Radoslav Tomić, povjesničar umjetnosti
Radoslav Tomić, historiador del arte y académico de la Academia Croata de Ciencias y Artes
r.tomic0103@gmail.com

SVEČANOST POSTAVLJANJA SPOMEN-BISTE RAJMUNDA KUPAREA U SANTIAGU

Čileansko papinsko katoličko sveučilište
Institut za estetiku



Spomenik su otkrili:
Rektor Sveučilišta prof. dr. Ignacio Sánchez i kipar Kuzma Kovačić

Santiago, 23. studenoga 2017.

Organizatori:

Čileansko papinsko katoličko sveučilište
Kuzma Kovačić, Marta Tomić i Radoslav Tomić

Domaćin svečanosti

Čileansko papinsko katoličko sveučilište

Suorganizatori

Sveučilište u Splitu



Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb



Koordinatorica

Marta Tomić

Pokrovitelj

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti



Medijski pokrovitelj

Slobodna Dalmacija d.d., Split



Svečanost postavljanja spomen-biste Raimunda Kuparea u Santiagu i programsku knjižicu potpomogli su:

Čileansko papinsko katoličko sveučilište
Ministarstvo kulture Republike Hrvatske
Državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske
Sveučilište u Splitu
Županija splitsko-dalmatinska
Grad Split
Slobodna Dalmacija, Split
Hrvatska dominikanska provincija
Crosport-Vez



Gabro Keršić, don Emil Pavišić, don Ivica Huljev

PROGRAMSKA KNJIŽICA

Nakladnik

Čileansko papinsko katoličko sveučilište

Urednik

Radoslav Tomić

Tekstovi

Gabriel Castillo Fadić
Kuzma Kovačić
Marta Tomić
Radoslav Tomić

Fotografije

Zoran Antun Alajbeg
Goran Vranić
Marta Tomić
kiparova arhiva

Prijevod

Marta Tomić

Lektura

Slobodna Dalmacija (hrvatski)
Clara Bunge (španjolski)

Grafičko oblikovanje

Slobodna Dalmacija, Split

Naklada

300 primjeraka

CEREMONIA DE INAUGURACIÓN DEL BUSTO DEL PADRE RAJMUND KUPAREO EN SANTIAGO

Pontificia Universidad Católica de Chile
Instituto de Estética



El busto fue inaugurado por el Dr. Ignacio Sánchez, rector de la Pontificia Universidad Católica de Chile y el escultor Kuzma Kovačić.

Santiago, 23 de noviembre de 2017

Organización

Pontificia Universidad Católica de Chile
Kuzma Kovačić, Marta Tomić, Radoslav Tomić

Institución anfitriona de la ceremonia de inauguración

Pontificia Universidad Católica de Chile

Co-organización

Universidad de Split



Universidad Católica de Croacia, Zagreb



Coordinación

Marta Tomić

Patrocinio

Academia Croata de Ciencias y Artes



Patrocinio (medios de comunicación)

Slobodna Dalmacija, Split



La ceremonia de inauguración del busto del padre Raimundo Kupareo en Santiago y el folleto del programa fueron realizados con el apoyo de:

Pontificia Universidad Católica de Chile
Ministerio de Cultura de la República de Croacia
Oficina Estatal para los croatas fuera de la República de Croacia
Universidad de Split
Condado de Split-Dalmacia
Ciudad de Split
Slobodna Dalmacija, Split
Provincia Dominica Croata
Crosport-Vez



Gabro Keršić, sacerdote Emil Pavišić, sacerdote Ivica Huljev

FOLLETO DEL PROGRAMA

Edición

Pontificia Universidad Católica de Chile

Curador

Radoslav Tomić

Textos

Gabriel Castillo Fadić
Kuzma Kovačić
Marta Tomić
Radoslav Tomić

Fotografías

Zoran Antun Alajbeg
Goran Vranić
Marta Tomić
Archivo del escultor

Traducción

Marta Tomić

Corrección

Slobodna Dalmacija (croata)
Clara Bunge (español)

Diseño gráfico

Slobodna Dalmacija, Split

Tirada

300 copias

